

יצירת הנשמה שלנו, לזכות להיות בהרמוניה עם היצירה האלוהית. אבל אין זה מתחיל מאיתנו ומהמעשים שלנו. אצל הגויים רוח הקודש מתחיל ממעשיהם, ואצלנו הכשרון והשפע נמשכים מן השמים. "כי מן השמים דברתי עמכם"⁵⁰.

9. כלל ישראל

בפסח, התחילה לרגלים, מתגלה הערך הציבורי שלנו. "היום הזה נהיית לעם לד' אלהיך"⁵¹. ב'אורות ישראל', יש פרקים מיוחדים על ערך הציבור, ערך הכלליות, ערך כלל ישראל⁵². יש להבין את היחס בין הכלל ובין היחידים. כל אחד ואחד מאיתנו שייך לכלל. אשרינו אם נדע ונוכור זאת, ונסדר את חיינו על-פי זה, על-פי החלק המיוחד של כל אחד⁵³. "תן חלקנו בתורתך"⁵⁴. אבל לא היחידים בונים את הכלל במובנו הלאומי. יש נוסחאות האומרות שהיחידים הם העושים את החברה, במובן של שותפות⁵⁵. אבל הופעת הכלל במובן פסיכולוגי, הופעת נשמת הציבוריות, הופעת רוחניות הכלל, אינה מתחילה מן היחידים. זאת היא יצירה

אור ד' אלהי ישראל... "שם, אורות ישראל א יג. " רק בישראל באה התכונה הלאומית למקום מנוחתה, והשכינה נחה בציון, ואש ד' האחוז בה מחיה אותה ומעמידה, הוה לה לאור מאיר ומחמם, ולא שורף ומכלה. 'זאתם הדברים בד' אלהים חיים כולכם היום' שם, שם ה יג. " העם החי במילואו חיים רעננים, הוא רק ישראל, היחיד בין העמים אשר תחת כל השמים, הוא העם הדבק בכל עומק נשמתו, באלהים חיים, בתביעה טבעית עמוקה, מתוהם הויתו... " אורות האמונה עמ' 83, ד"ה מפני. "תכונתם המיוחדת של ישראל היא הדבקות הנפשית בד' אלהים חיים ומלך עולם, — מתוך דעת אמת ובור אמונה של שייכות פנימית עצמית... " רבנו, לצניעות ולטהרה בישראל, אור לנתיבתי עמ' רעו. ועיין מדות הראיה, דבקות. אורות הקודש ד, הדבקות הכללית, עמ' תלז'תסח. | 50 שמות כ יט. | 51 דברים כז ט. | 52 פרק א'ג. | 53 עיין עולת ראייה ב, עמ' קנז ד"ה חלק. | 54 "הי רצון שאחרי תפילת שמונה-עשרה. | 55 " ומה שרצו הצדוקים, שיחיד יהי מתנדב ומביא תמיד, בא מפני שלא הודו שיש בכללות כנסת ישראל קדושה מיוחדת מה שלא נמצא בכל עם ולשון, שכל אומה עיקר הקיבוץ שלה הוא כדי להיטיב להיחידים הפרטיים, אבל הכלל מצד עצמו אין לו מציאות עצמית, ונמצא שערך הציבור כלפי אה"ע הוא בבחינת שותפים... אבל באמת לגבי ישראל ציבור ושותפין הם שני מושגים... מפני שיש בציבור של ישראל קדושה ומציאות כללית, שאינה נערכת כלל כלפי החלק של כל פרט, והיא עומדת למעלה מגדרי חלוקה, ובשביל כך קרבנות ציבור צריכות להיות משל ציבור דוקא, שזהו ענין הקדושה של הכלל כולו... " משפט כהן, סי' קכד, עמ' רעג. ועיין באריכות שיחות הרב צבי יהודה, בראשית, עמ' 254-255. שיחת רבנו מס' 62 יום הכיפורים תשל"ב-תשל"ח סע' 6. "יש בהלכה הבחנה חמורה ויסודית בין קרבנות ציבור לקרבנות יחיד. הצדוקים טשטשו את ההבדל בין קדושת הציבור לקדושת היחיד, וטענו שיחיד יכול להתנדב ולהביא קרבן ציבור (תענית יז ב). המלחמה בין חז"ל לבין הצדוקים בנושא זה היתה נוראה ואיומה, לחיים ולמוות. אין להעלות על הדעת שיהודי אישי פרטי יביא קרבן ציבור! חס ושלום! קרבן ציבור הוא עניין אלוהי. ציבור הוא עניין אלוהי. "עם זו יצירתי לך, התלתי יספרו'. אין לטשטש את הגבולים. הקדושה הציבורית הישראלית אינה קדושה שנעשית על ידנו. אתה בחרתנו, אתה עשית אותנו, אתה הוא ד' האלהים אשר בחרת באברהם. טשטשו ההבדל בין קדושה ציבורית לבין קדושה אישית, בין מעשה ד' ובריא ד' לבין מעשה אדם, מסוכן ביותר ועלול לגרום לכל מיני עבדה-זרה, לכפירה ולמינות. בוודאי שיש מקום לקרבן יחיד ולקדושת היחיד, אבל עניינו אינו מתחיל מן היחידיות אלא מן הציבוריות. ואין זה מפריע כלל ליחיד להתקדש, לגדור ולהתנדב. קיימת קדושת נזירות וזו מסכת גדולה מאוד, אבל יש להתבונן ולהבין את החילוק בין קדושת ציבור לקדושת יחיד, ולא לטשטש את ההבדל בינן שני מושגים אלה בשום פנים ואופן. את קדושת הציבור לא אנחנו

אלוהית: שר האומה⁵⁶, מלאך האומה. "עם זו יצירתי לי" — כוח רוחני זה מתגלה בנו על ידינו ובתוכנו, אבל אינו מתחיל מאיתנו.

10. פסח – פגישת יחיד וציבור

בפסח שהוא תחילה לרגלים, מתגלה הערך של הכלל, ומתוך-כך נמשך ערך האישיות היחידית. לכן בקרבן פסח, מתגלה במיוחד השייכות של היחיד לציבור. בגמרא נמצא שקרבן יחיד אינו דוחה לא את השבת ולא את הטומאה [זאת אומרת שיש להביאו אחר-כך]. מה שאין כן קרבן ציבור שדוחה את השבת ואת הטומאה. אבל שונה בכך קרבן פסח, שעל-אף היותו קרבן יחיד, דוחה הוא את השבת⁵⁷. יש סידור מיוחד של פסח שני לגבי מצבים של טומאה, וכן ישנם מצבים בהם קרבן פסח דוחה את הטומאה. נפגשים כאן תחומי הציבור והיחיד. זהו דבר טבעי ונורמלי, כי ביום זה נעשינו לעם, לציבור. לכן ביום זה יש לקרבן יחיד ערך של קרבן ציבור. קרבן פסח הוא מצווה על כל אחד ואחד, "ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל"⁵⁸, ויחד עם זה מסתדרים בקהילות⁵⁹, ב"כינפויא"⁶⁰, יש פגישה בין היחיד והציבור.

11. אין בחירה לכלל

לאדם יש חופש בחירה. אבל כשמתבוננים היטב, רואים שחופש זה מצומצם לדברים קטנים. בדברים הגדולים אין בחירה חופשית. אנו שייכים למין האנושי, ואין לנו בחירה בזה. וכן אנו שייכים למין האנושי המיוחד "חלק ד' עמו"⁶¹, ואין זה מעשה בחירתנו אלא מכוח יצירה אלוהית. הבחירה אינה אלא בפרטים קטנים מצומצמים.

ליחיד יש בחירה לעשות כל מיני התחכמויות, אבל ככל שחשבון חיי האדם מתרחב מהיחידיות האינדיבידואלית ונעשה חברתי — פוחתת הבחירה. ככל שהאדם מקושר לחברה, על-ידי משפחה, חברים, סדרי חיים בעיר, בארגונים שונים, במדינה — פחות יש בחירה. יותר מזה, האדם מקושר בקשר הדורות על-ידי גוונים שונים של תורשה, ומצד זה אין בחירה. התורשה קובעת קשר לדורות בתכונה ובאופי, בפרצוף ובמידות הגוף. על אחת כמה וכמה

יוצרים! ציבור פירושו 'כפייית הר כניגית'! בעל כרחנו אנחנו שייכים מתוך כפייה אלוהית לדורות אלה, להיסטוריה זאת, ולמציאות של 'עם זו יצירתי לי'. כשלא מבינים את ההבדל בין יחיד לציבור, מופיעים בלבולים כמו אלו של הצדוקים. אם יעלה על דעתו של אדם פרטי יחיד — אפילו גוי — להתקדש ולהיות פרוש יש לזה מקום, אבל צריך לדעת שזהו עניין אינדיבידואלי" שיחות הרב צבי יהודה, במדבר, עמ' 408-409. | 56 דניאל י יג, כ. ועוד. "עזים שברקיע אלו שרי עכו"ם" שוחר טוב תהלים קג. "כל אומה ואומה אית לה שר לעילא" זוהר ב שמות טז ב. ועיין מכות יב א. תנחומא משפטים יח. פרקי דרבי אליעזר פרק כד. בראשית רבה סח יד. עז ג. ועוד. | 57 פסחים סו ב. צה. | 58 שמות יב ו. | 59 פסחים סא. רמב"ם, הלכות קרבן פסח ב. | 60 יומא נא א. | 61 דברים לב ט.

אהבה כללית זו לבשול פריה הגמור עד כדי הולדת תולדותיה, שהם המעשים, המדות והדעות של כל התורה כלה בכל מלואה וטובה; וכל מה שאנו רואים שישנם אנשים מתאמרים באהבת ישראל, ולבם רחוק מהתורה, מלמודה וקיומה, הוא מפני שעדין אהבתם בסרית היא, "וכרמינו סמדר" 112.

כד

אשרי איש שחושב עצמו כשירים 113 לגבי כנסת ישראל כלה, שהיא נחלת ד' 114, שכל מחשבות לבבו, הגיונותיו, חפצו ושאיפתו, אמונתו ורעיונו, אינם כי אם חשק טמיר אחד להכליל כלו באוצר חיים זה, "להתחסד עם קן דיליה, - דא כנסת ישראל" 115 ההכרה הפנימית, שהננו שריגים מעץ חיים רב דליות ושגיא פרי, שכל מה שאנו יותר מערים בגופו של אילן הננו חיים את החיים היותר שלמים ורעננים, בהנה ובנצח, היא תביא את תחית האמה למגמתה, היא ואך היא תקיץ את הקץ, שאליו אנו עורגים, ותתן לנו חסן ישועות. והשרידים אשר ד' קורא 116, חסידי הדור, קדושי עליון, אין להם להסתכל בשום גרעון, בשום צד שלילי של כל נפש בישראל, הדבקה באיזה דבק בצור מחצבתה, כפי אם להעלות את הנקדה הכללית שבכל נשמה פרטית ברום גבהה ובצלוי קדשתה. האהבה הבלי-

112. שיר השירים ב, טו.

113. ע' שפת אמת בהעלותך [תרל"ו] - בשם א"ו ז"ל.

114. ראש השנה יז.

115. הקדמת תיקוני הוהר [דף א:ב. ומהד' הגר"א דף ב:]: "קן דא שכיתא ושכינתא דא כנסת ישראל". ע' להלן סוף [עמ'] קפב [אורות ישראל א, ח בהע' 50. רעיא - מהימנא תצא רפא. וספר הברית חלק ב מאמר ה פרק ו. וע' הערה בסידור עולת-ראיה ב עמ' תסח].

116. * יואל ג, ה. ע' הערות לפרק זה בסידור עולת-ראיה ב עמ' תסח'תסת.

גבולית אל האמה, אם החיים שלנו 117, אינה יכולה להפחת משום סבה וכשלוש שבועולם, "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, ד' אלהיו עמו ותרועת מלך בו" 118. מתנשאים אנו מעל כל מחשבות השטנה של ההבנה השטחית, שתופסים בה מוסרים ומאמרים מיוחדים, שמעוררים על-ידם פעם ושנאת אחים, ומלאי רצון ושקווי טל חסדים אדירים הננו שבים לחבק בזרועות אהבה את כל הנשמה לבית יעקב, החפצה לראות בשמחת גויינו ולהתהלל עם נחלתנו. דוקא מתוך האהבה הנאמנה, מתוך רחשי הכבוד היותר מסורים בכל חם רוח ונפש, הננו באים להכריז על התשובה אל התורה והמצוה, אל הקדש והאמונה, אל מורשת אבות ומסרת קדומים, אל אור ד' אלהי ישראל, המופיע על עמו ועל ארצו לעדי עד בגאון עזו. נתרחק נא מכל טינא, נתרומם מכל קטנות מח ולב, נתעלה מכל שנאה וקנטוריה, נספג נא את האהבה הרעננה ממקור עדנה, נרכיב את ענפי החסד על שרשי הדעה, את הוד החפש על הדרת השיבה, של האמון של כבוד הורים ומורים, אשר לעם עתיק אציל ואיתן. לתחיה איתנה זו קרואים אנו ואליה נבוא, ארץ אבות החמודה, ארץ חיים לנו, היא תכשירנו לעלוי-עלויים זה. זה אלהינו עולם ועד, הוא ינהגנו על מות 119.

כה

סמוך לעקבא דמשיחא מתרבה סגלת האחדות באמה, המעשים הטובים והדעות והאור האלהי הנמצאים בצדיקים פועלים על קדשת הכלל יותר מבשאר הזמנים. טמונה היא סגלה זו במטמון של קטגוריא ומריבות, אבל

117. ברכות לה; וזר משפטים קכד.

118. במדבר כג, כא.

119. תהלים מח, טו.

הרב. אלה דיניו יתעלה העולמיים, ועמו יתעלה הגמול לאותם היחידים בעולם
הבא, ואפלו בעולם הזה יש אשר יפצה אותם בפצוי של טובה, ויצילם הצלה
פורתא שיהיו נקרים בה משכניהם, אך מעטים יצאו לחלוטין בשלום מהענש
הכולל. ומשל מי שהתפלל לצרך עצמו, כמשל מי שהשתדל לתקן את ביתו
לבדו, ולא רצה לעזר ולהשתתף עם אנשי המדינה בחומותיהם, הרי הוא
מוציא הרבה ועומד בסכנה, ומי שמשתתף עם הצבור, מוציא מעט ועומד
בבטחה, כי מה שיבצר מאחד ישלים האחר, ותתקיים המדינה באפן היותר
שלם שאפשר, ויהיו אנשיה משיגים כלם ברכתה בהוצאה מעטת עם התלקה
בצדק וההשתתפות. וכגון זה קורא אפלטון למה שמוציאים מצד החק 'חלק
הכל'. ובכל עת שיזניח היחיד את חלק הכל, והוא מה שיתקן בו הצבור אשר
הוא חלק ממנו, ויחשב כי יחסכו לעצמו, הרי הוא חוטא לכל, וחוטא לנפשו
יותר, כי הנה היחיד בתוך קהלו כאיבר האחד בכלל הגוף. אלו היטה הזרוע
חוסכת את דמה באשר יש צרך בהקנה, היה נפסד הגוף ונפסדת הזרוע
בהפסדו. אלא ראוי ליחיד לסבל הצער, ואפלו המות, למען תקנת הכל. והיותר
חשוב ממה שישים היחיד לב אליו הוא חלק הכל, שיתנונו ולא יתעלם ממנו.
ומאחר שלא היה ההקש משיג אותו, צנה בו ה', במעשרות ובמתנות ובקרבת
וזולת זה, והוא חלק הכל מן הממונות. ובאשר למעשים - השבתות והמועדים
והשמטות והיובלים וכיוצא בהם. ובאשר לדבורים - התפלות והברכות
והתשבחות. ומן המדות - האהבה והיראה והשמחה. והראשונה מהבקשות
בעדיפות - בקשת השכל וההשראה, הואיל ובהם יגיע האדם אל ההתקרבות
לאלהיו, ולפיכך הקדים "אפה חונן לאדם דעת", קשורה למה שאתריה, רצוני
לומר "הרוצה בתשובה", כדי שיהיו אותן התקמה והדעת והבינה בדרך התורה
והעבודה, כאמרו "השיבנו אבינו לתורתך". ומפני שאי אפשר לאדם מבלי
חטא, התחובה הבקשה על סליחת החטא בדעותיו ובמעשיו בברכת "חונן
המרחם" לסלח". ומחבר אל זאת הבקשה את תוצאת הסליחה וסימנה, והיא
ההרחקה ממה שאנחנו בו, ופוחת "ראה נא בענינו וריכה ריבנו" וחותרם ב'גואל
ישראל". אחר כן מבקש על בריאות הגופות והנפשות, וסומך לזאת הבקשה
זמון מזונם לשמירת כחם ב'ברכת השנים'. אחר כן מבקש על קבוץ הפלל
ב'מקבץ נדחי עמו' ישראל, וסומך לו הראות הצדק והסתדר המצב במאמר

66. כ"א: ומרבה. אך בקטע-גניזה ובת' ככפנים. 67. ככ"א נוסף: בית. אך בקטע-גניזה ובת'
לית.

(2)

"ומביא גואל לבני בניהם". ומהברכה השניה הנקראת 'גבורות', שיש לו בעולם
הזה ממשלה תמידית, ולא כמו שחושבים חוקרי הטבע שהוא כפי הטבעים
אשר נסו אותם. ויציר בלבם שהוא מחיה מתים בעת שירצה, על אף רחוק
זה מהקש בעלי הטבע, וכן משיב הרוח ומוריד הגשם וזולת זה, ובענינים
הרצוניים⁶⁴ מתיר אסורים וזולת זה, וכבר התאמת זה ממטרות בני ישראל.
ואחר ההבטחה⁶⁵ ב'אבות' ו'גבורות', המדמה שהוא יתעלה נתלה בזה העולם
הגשמי, יעלה וינקדישהו וירוממהו משישיגהו או יתלה בו דבר מתארי
הגשמיים ב'קדשת השם', והיא "אפה קדוש". ויציר בלבם מזאת הברכה כל
מה שתארוהו בו הפילוסופים מן העלוי והקדוש אחרי הכרזת רבונותו ומלכותו
ב'אבות' ו'גבורות', כי בהן התאמת אצלנו שיש לנו מושל ומצוה, ולולא הן
היינו מספקים בדברי הפילוסופים ובעלי הקדמות, ולפיכך חייב להקדים 'אבות'
ו'גבורות' ל'קדשת השם'. ואחר זה השבח יתחיל בבקשת צרכיו בכלל כל
ישראל, ואין מטר זולת זה אלא בתפלות רשות, והבקשה הנענית אמנם היא
לצבור, או בצבור, או ליחיד העומד במקום צבור, והוא נעדר בזמננו.

יח אמר הכוזרי: ולמה זה, האין ההתייחדות עדיפה לאדם, ובה תהיה נפשו
יותר זכה ומחשבתו יותר פנויה?

יט אמר החבר: אדרבה, היתרון לצבור מכמה פנים. אחד מהם, כי הצבור
אינם מבקשים מה שיש בו הפסד ליחידים, והיחיד אפשר שיבקש מה שיש
בו הפסד ליחידים אחרים, ואפשר שיהיה בין היחידים ההם מי שיבקש מה
שיש בו הפסד לו, ומתנאי התפלה הנענית שתהיה כמה שיועיל לעולם ולא
זיק לו בשום פנים. ומהם, שלעתים רחוקות תשלם תפלת היחיד מבלי פזור
הנפש והסח הדעת, ומשום כך נקבע לנו שיתפלל היחיד תפלת הצבור, וגם
שתהיה תפלתו עד כמה שאפשר לו בצבור, לא פחות מעשרה, כדי שישלם
בקצתם מה שיתקן בקצתם בפזור הנפש או הסח הדעת, ותעך מהכל תפלה
שלמה בכונה זכה, ותחול הברכה על הכל, ויקבל כל אחד מהיחידים חלקו
ממנה. כי הענין האלהי אמנם הוא כמטר המקיף חבל ארץ מסים באשר אותו
החבל ראוי לו בכללו, ואפשר שיפלל בו מי שאינו ראוי לו מן היחידים,
ויצליחו בזכות הרב, ובהפך זה, יפגע המטר מחבל ארץ מפני שהחבל בכללו
אינו ראוי לו, ואפשר שיפללו בו יחידים שהיו ראויים לו ונמנע מהם בגלל